

fira mediterrània de manresa

cultura popular & músiques del món
del 9 al 12 d'octubre de 2014

ARTS ESCÈNIQUES I COMUNITAT

Taula de pensament · FIRA MEDITERRÀNIA DE MANRESA · Manresa, 28 de maig de 2014

arts escèniques I COMUNITAT

Taula de pensament
FIRA MEDITERRÀNIA DE MANRESA
Manresa, 28 de maig de 2014

Moderador: **Jaume Antich**,
director de l'Atrium Viladecans
Relator: **Jordi Urpí**

Davant les profundes transformacions polítiques, econòmiques i socials que viu el nostre entorn quotidià, nombroses veus es plantegen quin ha de ser el paper de la cultura en aquest nou context que se'ns presenta. Per mirar de visualitzar quina és la situació a casa nostra, la Fira Mediterrània de Manresa va organitzar, el passat dimecres 28 de maig, una jornada de reflexió amb el nom "Arts escèniques i comunitat". Una quinzena de professionals del sector, en representació d'associacions d'artistes, institucions, empreses i col·lectius, van debatre, durant tot un matí, sobre nous conceptes que potser, en alguns casos, no ho són tan de nous.

D'un temps ençà, es demana de la cultura que respongui d'una forma més àmplia a les necessitats de la societat. Després d'anys en què la relació entre artista i públic es contemplava des d'una posició de superioritat, d'una banda, i des d'una certa passivitat, de l'altra, els nous temps demanen nous contextos d'expressió i d'intercanvi, un cop desdibuixats els límits entre emissor i receptor. Apareix aquí el concepte de comunitat i la relació que el sector cultural manté amb el seu entorn social immediat.

Des dels grans equipaments culturals de tot Europa, es parla molt de situar les persones en el centre del debat. Potser com a resposta davant dels canvis socials, potser per recuperar quelcom que no s'hauria d'haver perdut mai, potser per fer créixer la base social i econòmica de la cultura, es vol oferir resposta a la necessitat de participació directa que moltes persones busquen en el fet de la música, el teatre o la dansa. Però quines implicacions i quines obligacions concretes ha de comportar aquesta nova percepció del nostre entorn més proper per a les persones implicades en la creació i la gestió culturals?

Amb aquests i altres elements damunt la taula, **Jaume Antich** (Atrium Viladecans) va moderar la segona taula de pensament organitzada aquest any per la Fira Mediterrània de Manresa,

que precisament ha decidit "*renovar el seu sistema operatiu*", en paraules de **David Ibáñez**, el seu director, per incidir en aquest àmbit de transformació, tot vinculant "*la creació artística amb la comunitat a través de la participació, la interacció, la pedagogia i la inclusió social*". Van ser dues hores d'un debat que va permetre enfrontar i compartir opinions al voltant de la realitat dels projectes artístics de caire comunitari.

ART I COMUNITAT DES DE L'ACCIÓ SOCIAL

Durant el debat es van dibuixar tres àmbits genèrics en què els conceptes d'art i de comunitat es poden vincular: l'art com a eina per generar una acció social (el que en anglès s'anomena "community arts"), l'art per consolidar un conjunt de públic (un discurs que, en certs moments, pot projectar una perspectiva mercantilista) i l'art que neix, compartit, des de la base social i que es transforma, finalment, en tradició. De fet, ja des de l'inici, **Jaume Antich** va incidir en aquests punts de vista diferents: "*No hi ha un únic discurs al voltant d'aquest tema, però sí sembla important saber com fem els nostres projectes, abans d'explicar què fem, per saber si fem treball*

comunitari”.

Com a productora de projectes comunitaris, **Eva Garcia** (transFORMAS) va afegir un element més: *“D’acord que la pregunta bàsica és com ho fem. Però també hem de demanar-nos sempre quina comunitat volem crear. A més del projecte artístic, cal generar un altre tipus d’espais on pensar com construïm un altre tipus de societat. Si treballem des de la diversitat, no n’hi ha prou amb permetre que els ‘diferents’ entrin als teatres. També és necessari que aquests ‘diferents’ trepitgin l’escenari i expressin la seva visió de la societat. L’aposta ha de ser per construir una altra política. Perquè treballar en comunitat no pot ser només generar projectes educatius, ha de ser obrir els ulls davant allò que ens envolta”.*

Des de la certesa que l’art té un potencial pedagògic enorme, l’agent cultural **Lluc Mayol** (Fanzinoteca.net) va exposar els seus dubtes davant d’algunes pràctiques: *“Fer servir la cultura com l’eina salvadora de la comunitat em sembla perillós perquè hi ha una part del concepte ‘cultura’ que ha estat segregat des de les institucions i el mercat. I jo no puc entendre la cultura des d’una dimensió que no sigui política. Proposo un procés constituent de la cultura per definir quina relació ha de tenir en la construcció de la societat, quina ha de ser la funció de les institucions públiques i privades, quin paper han de tenir les indústries culturals... Cal enfocar el problema d’una manera clara i efectiva perquè, si no ho fem, d’aquí uns anys només tindrem consum cultural”.*

Josep Rodri (director teatral) va incidir en aquest concepte de l’art segregat per les institucions: *“Si hem arribat a aquesta situació és, en gran part, per culpa nostra. Com a societat hem viscut en una deixadesa de les nostres funcions, hem permès que els polítics, els funcionaris i certs agents culturals decideixin per nosaltres. Aquesta és la clau. Qui decideix quan parlem de cultura?”. **Quim Rutllant** (Amunt Produccions) va respondre molt ràpid: *“Una microcomunitat snob, fomentada per certs mitjans de comunicació, que ha viscut d’esquenes a la societat”.**

Amb un to molt positiu, **Àngels Noguer** (Observatori d’Arts Aplicades de l’Institut del Teatre) va aportar una visió més global: *“Per a mi, l’equació entre art i comunitat significa*

cohesió social des de sempre. Passa que hi ha certes idees de fa deu anys que ja no ens serveixen, cal repensar-ho tot una mica davant la situació de canvis profunds que vivim. És cert que hem de destruir les barreres que ha situat la cultura d’elit, que hem de recuperar la proximitat, perquè tots volem sentir que formem part de la comunitat. I aquí ens cal recuperar la implicació dels creadors amb la societat, l’art ha de ser un eix vertebrador d’aquests canvis. No hi ha dubte”.

ART I COMUNITAT DES DE LA CONSTRUCCIÓ DE PÚBLICS

Aquesta visualització i valoració del retorn de la cultura envers la societat no deixa de ser la recuperació de conceptes ja presents, per exemple, en els objectius fundacionals de l’Orfeó Català fa més de cent anys (en el seu cas, la participació i el compromís social). Què ha passat en tot aquest temps? En quin moment ens vam sortir del camí? **Àngels Noguer** va llençar una primera idea: *“Les disciplines s’han separat tant que els gestors culturals s’han allunyat els uns dels altres, cadascú ha fet la seva via”.*

Recollint aquest fil, en **Pep Tines** (Festival Festus de Torelló) va expressar una preocupació important, amb el públic com a protagonista: *“Abans que aconseguir que consumeixi molta cultura, l’objectiu hauria de ser que la gent entengui la cultura i també que en faci. Crec que aquest propòsit ha de ser bàsic, encara més quan parlem des del sector públic”. **Abigail Ballester** (TTP / Associació Professional de Teatre per a Tots els Públics) va defensar el fet proper i educatiu de la cultura: *“Anar a un espectacle o a una exposició ja és quelcom pedagògic. Però s’ha de fer bé, a dalt i a baix de l’escenari, hi ha d’haver un treball previ d’investigació, no val tot”.**

Però l’artista ha de sortir de l’escenari, de la seva obra, i relacionar-se amb el públic per construir una ‘comunitat’? **Cèsar Compte** (ApdC / Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya) va obrir el foc en aquest punt: *“La relació entre artista i públic, aquesta comunitat, ha canviat i encara canviarà més. La forma de gestionar els projectes culturals a partir d’ara ha de ser molt diferent, ha d’incorporar eines i*

mecanismes nous. Tots coneixem apostes molt potents que ja ofereixen resultats". Des de la seva experiència, **Aina Marcet** (Associació El Galliner) ho va deixar molt clar: *"Has de despertar l'interès de l'audiència des d'altres accions, ja no serveix només fer cartells. Els temps demanen actituds diferents dels creadors i els gestors culturals els hem d'ajudar i conduir en aquest canvi. Al cap i a la fi, l'artista és el primer agraït quan s'aplega audiència davant el seu espectacle"*.

En aquest punt, **Jordi Freixes** (ARC / Associació de Representants, Promotors i Mànagers de Catalunya) va parlar de la dictadura de la cadira buida: *"Volem omplir espais, però no sempre valorem què programem. D'una banda, falta una didàctica per part de les companyies per fer conèixer els seus projectes a la gent, han d'entendre que han de participar en la difusió del seu espectacle. Però també és cert que els programadors demanen cada vegada més i paguen cada vegada menys".* **Lluc Mayol** va ser força crític amb aquest aspecte: *"Sembla que volem tornar a les estratègies de màrqueting positiu per omplir les sales quan és evident que cal posar en qüestió el sistema. Si s'han de tancar espais, es tanquen. No podem fer la feina només per quadrar números de visitants"*.

Alfred Fort (APCC / Associació de Professionals de Circ de Catalunya) va aportar una visió

diferent, un xic escèptica, d'aquesta definició del públic d'un espectacle com a una comunitat: *"No ho tinc gens clar. Crec que és un discurs que neix de la baixa assistència als espectacles, un discurs encara molt teòric i poc pràctic, amb poca participació dels artistes en la seva definició. Reconec que m'interessa, però el trobo encara una mica fora de la realitat"*. Com a resposta, **Raül Perales** (Alta Realitat) va presentar un dels trets diferencials de la seva companyia de dansa integrada: *"A banda de l'espectacle, sempre ofereixo un taller per acompanyar-lo. I és una proposta que funciona perquè als tallers es perden les fronteres entre artista i espectador. A partir d'aquí, l'opció de crear una comunitat pot aparèixer. Però és cert que potser no apareix"*.

Per la seva banda, **Joaquim Aloy** (Diputació de Barcelona) va situar la mirada en el present i en el futur: *"Hem de ser molt crítics amb certes coses que s'han fet i que encara ara es fan, però també cal reconèixer que hi ha molta gent que fa una feina increïble. Cada vegada hi ha més gestors culturals que entenen que un teatre ha de ser quelcom més que un edifici on cada quinze dies s'hi programa un espectacle. Un equipament escènic ha d'esdevenir un espai ciutadà, ha d'estar connectat amb la seva gent i aconseguir que aquesta hi participi. Hi ha molta feina per fer, però també cal conèixer bones propostes que treballen en aquesta direcció"*.

ART I COMUNITAT DES DE LA CULTURA POPULAR

Les arts construeixen comunitat o la comunitat construeix art? Davant d'aquesta pregunta, sembla que l'aportació de la cultura popular es decanta per la segona opció. I un bon exemple, ara mateix, és l'èxit dels castells. **Guille Soler** (Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya) va provar de sintetitzar-ho: "A què ens referim quan parlem d'art comunitari? Si ho entenem com una pràctica cultural que permet a un grup de gent sentir-se part d'un col·lectiu, la potencialitat dels castells és molt evident. Ara, no tinc clar si el nostre exemple pot servir per altres pràctiques culturals, no sé com es pot traslladar. El cert és que les colles són entitats molt àmplies, plurals i democràtiques. Han esdevingut espais en què conviuen persones molt diferents, a partir d'una activitat molt dinàmica i integradora. Les colles sempre necessiten gent i, per tant, tothom és benvingut. A banda, qualsevol persona pot fer, des del primer dia, una feina".

Quim Rutllant va afegir un apunt interessant: "Cal entendre els grups de cultura popular com a substituïts, en moltes ocasions, de les institucions i també com a paraigua de comunitats senceres. En oposició a la cultura d'elit, que es viu més de forma individual, el nucli de la cultura popular és

un grup de gent que vol compartir una activitat: castells, correfocs, balls de gegants... Sense adonar-se'n, generen una comunitat que és molt solidària, que fa una feina d'acció social tot i que no és l'objectiu primer".

Sembla, aleshores, que la cultura popular respon, de forma intrínseca, a la construcció de comunitat. **Alfred Fort** així ho va manifestar: "Art i comunitat no tenen res a veure amb públic, amb consum, amb indústria... I també hem d'assumir que la professionalitat no es troba només en el fet de cobrar per la feina, sinó també en la qualitat, el nivell i el concepte del projecte. A mi m'és molt fàcil entendre l'art i la comunitat des d'una activitat com els castells: desenvolupament personal, arrelament en el teu entorn més proper, entendre el lloc on vius, compromís amb els altres".

El nostre repte serà aconseguir una identificació similar des de les arts escèniques. **Jordi Freixes** va oferir unes pistes: "Fer comunitat des de la cultura significa ampliar la base en diferents direccions: artistes, públics, agents, prescriptors... Però sense oblidar mai que la gent reconeixerà la cultura sempre que es reconegui a ella mateixa. L'art ens ha de donar una referència de qui som, una referència que ampliem, consolidem i desenvolupem quan després anem al teatre, assistim a un concert o llegim un llibre".

www.firamediterrania.cat   #Fmediterrania

| Lotja professional | Jornades professionals | Xarxes internacionals | Speed Dating | Showcases |